

”Når pappa blir sint”

Vitenskapelig essay

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2015

Kand.nr.: 411

Antall ord: 6495

Innhold

”Når pappa blir sint”	s. 3
Vold i nære relasjoner	s. 6
Ekspløsjonsfasen	s. 8
Hvordan forebygge en privatsak?	s. 11
”Det er ikke så rart, jeg gjør så jævlig mye dritt”	s. 15
Å skrive et vitenskapelig essay	s. 18
Litteraturliste	s. 20

”Når pappa blir sint”

Klokka er et sted mellom to og tre natt til søndag, jeg og Knut¹ har sett nyhetskanalen sende sine saker på repeat flere ganger de siste par timene. Det er midt i mai og praksisåret er i ferd med å ta slutt. Knut skvetter til da vakttelefonen ringer. Plutselig trenger jeg ikke den kruttsterke espressokaffen for å holde meg våken lenger. Vi småløper ned til patruljebilen, det er slåsskamp på en bygdefest et par mil utenfor sentrum.

Vegskiltene bader i blinkende blått lys i det vi suser oppover mot den lille bygda like ved Svenskegrensa. Jeg tar i bruk alt jeg har lært på Politihøgskolen om mental forberedelse. Operasjonssentralen kontakter oss med mer informasjon, og forteller at en far har gitt sin sønn på 16 år juling. Mitt første møte med vold i nære relasjoner. Jeg tenker verstefallsteori, og forsøker å komme på alle slags mulige scenarier som kan møte oss ved ankomst. Adrenalin bruser innvendig.

I det vi ruller inn på parkeringsplassen utenfor grendehuset er det helt stille. Det var ikke dette jeg hadde sett for meg, men pulsen er fortsatt høy ved tanken på hva som kan møte oss på innsiden. Jeg kommer i prat med den ene personen som står utenfor, som forteller at Jørn og hans sønn Henrik har vært i klammeri. I det vi går inn på grendehuset blir vi møtt av noen eldre personer som rydder opp etter festen, mens andre fortsatt sitter med karskkoppen i hånda og ikke har tenkt å avslutte helt enda. På kjøkkenet finner vi Henrik og hans eldre bror Anders. Mitt bilde av Henrik ble plutselig snudd på hodet. Jeg hadde sett for meg en spinkel og stakkarlig gutt som ikke hadde noe å stille opp med mot en voksen mann, men innser at også 16-åringer kan se ganske bredskuldra og voksne ut. Henrik sitter fremoverbøyd og holder seg på magen. Det er tatoveringer overalt og piercing i både ører og øyenbryn. I panna er det en stripe med rødbrunt blod, det har allerede rukket å størknet. Etter noen få minutter kommer ambulansen også til stedet. Knut bestemmer at jeg skal ta med meg Henrik inn i ambulansen for å ta et kjapt straksavhør² samtidig som helsepersonell undersøker ham. Knut skulle snakke med vitner og forsøke å finne Jørn.

¹ Alle navn i dette essayet er fiktive.

² Avhør som blir tatt på stedet.

Henrik vil ikke fortelle så mye. Jeg ser at han er tydelig preget at det som har skjedd, og det virker som han synes det hele er flaut. Jeg forsøker å forhøre meg litt angående bosituasjonen hans, bare for å løsne litt på samtalen. Henrik forteller at han for ikke lenge siden flyttet til sin far, da hans mor ikke orket å ha ham mer. Jeg får vondt inni meg, og undrer meg over hvor umulig Henrik må ha vært for at en mor kan mene noe sånt.

Det hadde vært 50- års dag for Henriks onkel, og nesten hele familien hadde vært samlet. Henrik hadde drukket en god del alkohol, noe han visste han ikke hadde lov til. Da Henriks far hadde oppdaget dette hadde det svartnet for ham, og han hadde begynt å kjeft. "Det er ikke så rart, jeg gjør så jævlig mye dritt. Når pappa blir sint, så vet jeg aldri hva han kan finne på" forteller Henrik. Jeg får en følelse av at dette ikke er første gang disse to har vært i "klammeri". Jørn hadde sparket kneet inn i magen på Henrik. Henrik hadde blitt redd, men også veldig sint og forsøkt å skyve Jørn unna. De hadde basket en stund før Jørn ga fra seg et nytt spark i Henriks venstre lår. Han var tydelig hoven. Anders kom etter hvert og skilte de fra hverandre. Henrik hadde ikke sett Jørn mer etter det, men regnet med at han hadde dratt hjem for å sove siden han var veldig full.

Jeg får ikke så mye mer ut av Henrik, og jeg kjenner at jeg heller ikke vil presse ham til å fortelle mer. Han er full, og jeg tenker at avhøret sikkert ikke kan brukes uansett. Denne saken får bli tatt opp igjen på mandag, når alle parter er edru og i stand til å fortelle mer om hendelsen. Jeg merker at jeg er i legemsbeskadigelse-sporet en god stund, slike saker har jeg fått jobbet en god del med dette året. Jeg innser etter hvert at dette nok er mer alvorlig enn som så. Jeg vet at det er viktig å gjøre mye i initialfasen i saker med vold i nære relasjoner, men er likevel usikker på hvor mye og hva jeg skal gjøre. Henrik vil ikke at jeg skal dokumentere skadene på kroppen hans, han mener det ikke er noe å henge seg opp i og at det ikke gjør så vondt lenger. Det er nok ikke i magen eller i låret Henrik har mest vondt, tenker jeg, dette graver nok mye dypere enn som så. Vi sørger for at Anders tar med seg Henrik hjem og forlater stedet.

Natten er over og påtroppende kommer på jobb. Det er tid for overlapping, og jeg får ansvaret for å informere de andre om hva som har skjedd. Påtroppende er enige i at

vi skulle la denne saken ligge til mandag. Avhøret jeg tok av Henrik ble tatt opp på lyd. Jeg bestemmer meg for å lagre dette på PC-en så det ikke forsvinner. En post-it-lapp med beskjed til etterforskningsavdelingen blir lagt i hylla. På tide å dra hjem.

Søndag går, mandag likeså. Jeg og Knut er på jobb igjen tirsdag kveld. Jeg er nysgjerrig på hva som er gjort med saken siden sist og går inn i politiets datasystemer for å sjekke. Ingenting.

Jeg går inn til Trude som jobber på etterforskningsavdelingen og spør om ikke noe mer burde vært gjort i denne saken. Trude kommer med et sukk og ser oppgitt ut. Hun forteller at både politiet og barnevernet har hatt mye og gjøre med Henrik helt fra han var 12-13 år. Hun har et ventende avhør i en skadeverk-sak og foreslår at hun kan ta en kjapp bekymringsamtale³ med Henrik i etterkant av avhøret. Jeg forstår ikke så mye av dette, da jeg var sikker på at både Henrik og Jørn måtte bli kalt inn til avhør etter det som skjedde på grendehuset. Vold i nære relasjoner-saker er underlagt offentlig påtale⁴, og jeg trodde det var vår plikt å anmelde. Likevel slår jeg meg til ro med at Henrik nå er i trygge hender og at jeg har gjort mitt for å følge opp saken. Trude har tross alt 20 år med erfaring i sekken, det er omtrent 20 år mer enn hva jeg har i min.

Ukene går, det er blitt juni, og jeg er klar for å si takk for i år til alle kollegaer på lensmannskontoret. Jeg tenker på Henrik igjen, og er rimelig sikker på at jeg finner en 219-sak⁵ på ham. Ingenting. Det eneste jeg finner er skadeverket Trude skulle ta avhør om, samt et par saker om drikking på offentlig sted og ordensforstyrrelse. Jeg finner også et notat fra bekymringsamtalen Trude tok med Henrik, det ser ut som Henrik ville holde hendelsen på grendehuset for seg selv. Hvorfor har det ikke skjedd noe med saken? Jeg stusser over at dette ikke ble fulgt opp, og synes det er usmakelig og urettferdig at Jørn skal slippe unna det faktum at han har brukt vold mot sin egen

³ En samtale politiet har med barn/ungdom og deres foreldre for å kartlegge deres motivasjon til å starte på en positiv endring (POD, 2011, s. 10).

⁴ Offentlig påtale vil si at man ikke er avhengig av at fornærmede anmelder forholdet, men at politiet selv kan anmelde uten fornærmedes samtykke.

⁵ Straffelovens (1902) § 219 omhandler vold i nære relasjoner.

sønn. Som det lille politibarnet⁶ jeg er, tørr jeg ikke å mase mer om denne saken og stoler på at Trude og alle de andre har tatt den riktige avgjørelsen.

Mine tanker rundt denne hendelsen har dukket opp flere ganger etter at jeg forlot lensmannskontoret i Trøndelag. Er det virkelig slik at dersom offeret selv ikke ønsker at gjerningspersonen skal bli straffet, så lar man det hele ligge urørt? Er riksadvokatens rundskriv om vold i nære relasjoner bare en løssluppen rettesnor og ingen absolutt bestemmelse? Jeg har forsøkt å se for meg at dette handlet om en mann som brukte vold mot sin kone, den tradisjonelle ”vold i nære relasjoner”-saken. Hadde man da fulgt opp saken i større grad for å beskytte kvinnen? I min historie er offeret Henrik på 16 år, en stor og bredskuldra ungdom med en til tider kriminell atferd. Er det da lettere å la saken ligge og satse på at Henrik klarer å ta vare på seg selv? Jeg vil i dette essayet diskutere hvordan politiet kan forebygge at vold i nære relasjoner forblir en privatsak. Jeg vil også se på hvordan offerets status påvirker politiets arbeid i slike saker.

Vold i nære relasjoner

Hjemmet er vår trygge base, et sted hvor vi er omringet av de personene som vi bryr oss mest om. Vold i nære relasjoner er motsatsen til dette, hvor hjemmet i stedet blir et uutholdelig og skremmende sted å være. Jeg vet ikke hvordan det har gått med Henrik i ettertid, om han fortsatt bor hos sin far, sin mor, på institusjon eller et annet sted. Det jeg vet, er at Jørn ikke fortjente at politiet lot ham være i fred etter å ha sparket sin egen sønn til blods.

De siste årene har både fokuset på, og omfanget av vold i nære relasjoner økt. Antall anmeldelser etter straffelovens (1902) § 219 økte med 107 prosent fra 2007 til 2011 (Meld. St. 15, 2013, s. 51). At omfanget faktisk har økt vet man ikke, da nettopp fokuset rettet mot denne type kriminalitet kan være årsak til flere anmeldelser. Politidirektør Odd Reidar Humlegård uttalte til NRK at *”Vold i nære relasjoner har økt med rundt ti prosent fra 2013 til 2014. – Det er bra, for det betyr at vi avdekker mørketall”* (NRK, 2015). Media, interesseorganisasjoner, Regjeringen og politiet har

⁶ På det praksisstedet jeg var ble studentene kalt ”politibarn”, siden vi enda ikke var ferdig utdannet.

alle bidratt til at denne typen kriminalitet ikke er like tabubelagt som det var for noen år siden, noe som blant annet fører til økning i anmeldelsestilbøyeligheten⁷ (Thorsen, Lid & Stene, 2009).

Straffelovens (1902) § 219 er vid og rammer mange ulike typer vold, nettopp for å favne over vold i nære relasjoners sammensatte problematikk og kompleksitet. I ytterste konsekvens medfører vold i nære relasjoner at liv går tapt. I følge drapsstatistikk fra 2005 til 2014 har 67 kvinner blitt drept av sin partner eller tidligere partner, mot kun 12 menn (Kripos, 2014, s. 8). Jeg klarer ikke å forestille meg hvordan det er å bli utsatt for vold fra sin partner, hvor den personen en står aller nærmest blir omgjort til den fjerneste. Å bli utsatt for vold fra sine foreldre må om mulig være enda verre, å bli sveket og mishandlet av de som i utgangspunktet skal gjøre at man føler seg trygg. Jeg tenker på Henrik. Først vil ikke hans mor ha ham, så blir han utsatt for vold fra sin far. Uansett hvor mye han selv er skyld i dette, det spiller ingen rolle. Dette må være det største sviket et barn noen gang kan oppleve.

Et kjennetegn ved vold i nære relasjoner er at det er gjentakende mishandling over tid. I juss-timen på Politihøgskolen skulle vi gå i dybden hva vilkåret *gjentatt* egentlig betydde. Flere forslag ble lagt på bordet; det må ha skjedd minst to ganger, det må ha skjedd innenfor en viss tidsramme, det må ha skjedd samme type vold flere ganger. Foreleseren ga seg ikke, men måtte til slutt røpe svaret; det må være et vedvarende handlingsmønster hos gjerningspersonen som er egnet til å skape frykt for gjentakende voldshandlinger. Jeg kan ikke si noen ting om Jørns handlingsmønster, siden jeg kun har kjennskap til en enkelthendelse. Man må skille mellom enkelthendelser med situasjonell vold og systematisk mishandling over tid i slike saker. Det er avgjørende å få kartlagt dette i etterforskningen slik at man får avdekket forholdet mellom partene og om det kan betegnes som vold i nære relasjoner.

Riksadvokaten kom i 2008 ut med et rundskriv hvor han presiserer at vold i nære relasjoner er underlagt offentlig påtale, og at politiet uansett skal iverksette etterforskning når de får kjennskap til slike saker. Etter å ha lest dette rundskrivet innser jeg at politiets skjønn blir fratatt oss. I følge Riksadvokaten er det ikke rom for

⁷ "Andelen av lovbrudd som ofre eller andre berørte parter anmelder brukes som måleenhet for befolkningens anmeldelsestilbøyelighet" (Thorsen et al., 2009, s. 138).

å se mellom fingrene eller å vurdere hva man skal gjøre med slike saker – det *skal* settes i verk etterforskning. Jeg mener at skjønnnet blir tatt fra oss med god grunn. Det må være bedre å ta en bagatell på alvor enn å overse mishandling. Kanskje det at Henrik og Jørn braket sammen var uskyldige greier, eller kanskje det var Henrik som startet det hele. I initialfasen har det ingenting å si, det er uansett vår oppgave å finne ut om noe straffbart har skjedd.

I praksisåret var jeg ikke i stand til å se hvor slurvete politiarbeid vi faktisk gjorde den natten i mai. Jeg hadde ikke en gang hørt om rundskrivet til Riksadvokaten, og med null erfaring i sekken kunne jeg heller ikke forvente annet. Den dag i dag ser jeg hvor mange huller og slett arbeid denne saken førte med seg, og jeg tenker at jeg så gjerne skulle møtt Henrik igjen for å gjøre opp for meg. Det er ikke riktig at et barn skal vokse opp med at hans eneste omsorgsperson vil ham vondt.

Ekspløsjonsfasen

Vold i nære relasjoner er i stor grad hendelsesstyrt, hvor politiet først rykker ut når det smeller. Da jeg og Knut dro ut til grendehuset drev vi dermed med reaktivt politiarbeid. Å arbeide forebyggende assosieres med proaktivt politiarbeid, dette vil naturligvis komme i andre rekke når vi ankommer stedet for løse oppdraget. På tross av dette kan reaktivt politiarbeid på stedet også være forebyggende, ved at man splitter parter eller får kontroll på voldsutøver slik at ikke nye voldsepisoder skal utarte seg.

I Politidirektoratets veileder for politiets arbeid med vold i nære relasjoner beskrives voldshjulet, som inneholder *spenningsfasen, eksplosjonsfasen og hvetebrødsdagene*. Dette kan ses på som en ond sirkel som ikke stopper før noen griper inn i familiesituasjonen (POD, 2009, s. 9) Det er ofte i eksplosjonsfasen politiet først får kjennskap til mishandlingen, og som blir første møte med familien. Som i historien med Henrik, hvor vi ble tilkalt når forholdet mellom far og sønn var på sitt aller verste. Her blir det politiet på stedet sin oppgave å gi akutt hjelp der og da. Å få stoppet volden, gi førstehjelp, fjerne voldsutøveren, tørke tårer eller å være en samtalepartner. I å hjelpe ligger også utfordringene med hvordan unngå at voldshjulet fortsetter å spinne videre etter at man har forlatt stedet. Det er lett å tenke at den

akutte faren er over, og at politiet på stedet dermed har gjort en god jobb. Det var hvert fall det jeg tenke da jeg overlot Henrik til storebror Anders.

For første enhet på stedet vil det ofte være vanskelig å kunne se og forstå helheten i problemene. Misforholdet mellom partene kan ha oppstått mange år tilbake i tid. Det patruljen er vitne til på stedet vil kanskje bare være et overflatedykk i familiens problematikk. Det er i tillegg vanlig at offeret ikke vil samarbeide med politiet, og kanskje også trekker sin anmeldelse underveis i etterforskningen. Dette fører til at første enhet på stedet vil ha en kort tidsluke til å få oversikt, finne og sikre spor for videre etterforskning (Aas, 2013). Da jeg tok avhør av Henrik hadde jeg ikke en gang riktig straffebestemmelse i bakhodet. Jeg hadde en ”OPS”⁸-innstilling til det hele, og tenkte at vi måtte finne en løsning som passet for alle parter. Dette var absolutt ikke et solid grunnlag for videre etterforskning og oppfølging, da vi ikke så hva som var nødvendig å gjøre. Som politi er det avgjørende at man er i stand til å mestre det situasjonen krever av en, å være på høyde med situasjonen. Det handler om å duge. (Hoel, 2013).

Første steg mot å duge vil være god kommunikasjon med offeret. Kun på denne måten vil man være i stand til å finne riktige løsninger og tiltak som akkurat denne personen har behov for. Det vil være viktig å informere om hva politiet kan bistå med i situasjonen, samt å fortelle om andre aktører og hjelpeapparat de kan komme i kontakt med. Det å informere Henrik om at politiet kommer til å anmelde hans far for det han har gjort kan virke skremmende, men samtidig er det viktig å få frem at Henrik selv ikke trenger å ta stilling til dette. Henrik var 16 år, umyndig og fortsatt et barn. Barn som utsettes for vold kan ofte være tilbakeholdne med å ville snakke om volden de opplever (POD, 2009). Desto viktigere blir det for patruljen på stedet å skape trygghet og tillitt til barnet, så det er villig til å åpne seg og fortelle hva som har skjedd.

I oppdrag som involverer barn vil det være viktig å på stedet opprette kontakt med barnevernet. Kanskje har barnevernet allerede kjennskap til familien og kan gi viktig informasjon. Hvis ikke, så er det politiets plikt å melde i fra dersom ”*det er grunn til*

⁸ Politiets betegnelse på saker som ordnes på stedet.

å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt” (Barnevernloven § 6-4). Jeg og Knut skulle helt klart involvert barnevernet da vi kom i kontakt med Henrik. Å tenke at man skal håndtere alt selv, vil være å ta seg vann over hodet. Myhre Lie (2011) mener at politiet må innse at de trenger hjelp av andre aktører for å klare å forebygge kriminalitet. Politilovens (1995) § 2 uttrykker også bestemt at politiet skal samarbeide med andre myndigheter og organisasjoner om oppgaver som berører politiets virkefelt. Cecilie Lynum⁹ mener at politiet har en tendens til å trekke seg tilbake når de møter dyssosiale familier, i fare for å bli sosialkontormedarbeidere. I praksisåret erfarte jeg at politiet i noen tilfeller kan havne på bakbena dersom barnevernet allerede er inne og arbeider med familien, slik som med Henrik. Man kan tenke at det ligger på deres bord å iverksette tiltak. En slik ansvarsfraskrivelse fører til at det helhetlige arbeidet med å forebygge vold i nære relasjoner forsvinner. Vold i nære relasjoner er komplekse og alvorlige saker, og desto viktigere blir det å være i stand til å samarbeide med andre aktører for å gi helhetlig hjelp.

Jørn sov godt og ante fred og ingen fare den natten i mai. Jeg undrer meg den dag i dag hvorfor vi ikke oppsøkte ham. Ikke nødvendigvis for å pågripe, men i det minste for å se til tilstanden hans. Tvangsmidler tas for sjelden i bruk i situasjoner med vold i nære relasjoner, hvert fall hvis man skal tyde statistikken¹⁰ Aas legger frem. Hele 38 prosent av sakene i Oslo ble i 2005 ”ordnet på stedet”. Aas skriver at ”*Hva som koker ned til ingenting kan imidlertid på et senere tidspunkt vise seg å være svært alvorlig vold*” (2013, s. 5). Tvangsmidler kan benyttes sett i et forebyggingsperspektiv. Ved å pågripe voldsutøveren forebygger man nye kriminelle handlinger ved inkapasitering. Jørn ville da vært fysisk ute av stand til å gjøre Henrik noe vondt den tiden politiet hadde hatt kontroll på ham (Fredriksen, 2011). Den akutte faren like etter hendelsen på grendehuset ville blitt borte, men jeg stiller meg spørrende til hvor forebyggende dette vil være i det Jørn kommer hjem igjen. Er han da enda mer irritert og oppgitt over sin sønn som har sendt ham på glattcella?

⁹ Cecilie Lynum, psykolog og høyskolelektor ved Politihøgskolen avd. Oslo. Samtale 16. april 2015.

¹⁰ Geir Aas: ”En analyse av politiets utrykninger i Oslo i 1995 og 2005” (2013, s. 4).

Hvordan forebygge en privatsak?

Politi-lovens (1995) § 1 og 2 handler om politiets ansvar og mål, samt hvilke oppgaver politiet skal utføre. Politiet skal gjennom forebyggende virksomhet blant annet fremme borgernes trygghet, beskytte person og yte hjelp og tjenester i faresituasjoner.

Vår tidligere politidirektør Ingelin Killengreen åpner Politidirektoratets veileder mot vold i nære relasjoner med disse ordene; *”Vold i nære relasjoner kan ikke aksepteres. Dette er ikke en privatsak.”* (POD, 2009, s. 1). Det var feministene og kvinnevoldsutvalget som la inn forslag om å implementere paragraf 219 inn i straffeloven (1902). Den ble til slutt kjønnsnøytral, nettopp for å også favne over situasjoner hvor menn og barn blir mishandlet av sine nærmeste (Meld. St. 15, 2013, s. 92). Det som skjer på hjemmebane er privat, men i det noen overtrer vilkårene i paragraf 219 er ikke privatlivet det viktigste lenger. Vold i nære relasjoner er et samfunnsansvar, som politiet er en viktig aktør i bekjempelsen av.

Cecilie Lynum¹¹ uttalte at *”Vi kan ikke gjøre noe med det første slaget, men vi skal forhindre at det skjer igjen”*. Ved at vold i nære relasjoner skjer innenfor husets fire vegger er politiet i stor grad avhengig av at forholdet blir anmeldt for å få kjennskap til det. For offeret kan det være mange grunner til å la problemet forbli i hjemmet, da en anmeldelse kan få store konsekvenser for familien. Det vil alltid være en omtrent umulig oppgave å forebygge noe som man ikke har kjennskap til. Dette krever at politiet må inn å se hvordan alle familier har det, noe ingen vil være tjent med. Målet blir dermed å sette inn tiltak i det man får kjennskap til mishandlingen, og forsøke å forebygge at det gjentas.

”Å forebygge vil si å være i forkant og forhindre at noe negativt skjer”

– Myhre Lie (2011)

Myhre Lies definisjon av forebygging er enkel å forstå, man skal altså gjøre *noe*, så *noe* ikke skjer. Politietaten har lenge vært opptatt av resultater og måltall, vært interessert i å konkludere med at man har oppnådd noe. Forebyggende arbeid skiller seg fra de andre avdelingene i politiet ved at det forebyggende arbeidet ikke kan

¹¹ Cecilie Lynum: forelesning ”Vold i nære relasjoner” ved Politihøgskolen avd. Oslo 16.jan 2015.

måles. Det er vanskelig å måle noe som ikke skjer. På tross av dette oppnår man mye ved å drive forebyggende politiarbeid, ved at man hjelper mennesker. Vår tidligere justisminister Knut Storberget uttalte at *”Følelsen av å gjøre en forskjell i enkeltmenneskers liv er en viktigere måloppnåelse enn et måltall”* (Myhre Lie, 2011, ss. 49-51)

Politiet har en nøkkelrolle i samfunnets arbeid mot vold i nære relasjoner, det er derfor viktig at politiansatte innehar kunnskap og kompetanse til å kunne gi tilstrekkelig hjelp (Meld. St. 15, s. 112). For at politiet skal være i stand til å finne riktige tiltak som passer for den aktuelle familien er det viktig å arbeide kunnskapsbasert. Finstad beskriver kunnskapsbasert politiarbeid som *”at den enkelte politiansatte går vitenskapelig til verks ved å systematisere sine egne erfaringer, og ved å forholde seg til og anvende annen type kunnskap enn sin egen”* (Finstad, 2000, s. 22). Myhre Lie (2011) mener at politifolk i dag driver alt for mye med erfaringsbasert kunnskap. For å kunne forebygge, etterforske og bekjempe vold i nære relasjoner må vi erkjenne at vi ikke alltid vet best. Politikulturen er på mange måter preget av at vi går å trækker i det samme gamle sporet som vi alltid har gjort. Geir Aas (2014) mener at vold i nære relasjoner er så komplekse saker at spesialutdannede burde håndtere disse. Jeg synes dette er en god tanke, men stiller meg skeptisk til hvordan dette skal la seg gjøre i vårt langstrakte land. Det er ikke bare i de store byene folk blir utsatt for mishandling i hjemmet, og det er ikke bare i kontortiden slagene kommer. Jeg tror hvert fall det vil ta mange år før hvert lensmannskontor der ute kan skilte med en spesialist innenfor vold i nære relasjoner. Per i dag er vi avhengige av at hver enkelte tjenestemann oppdaterer seg og innehar kompetansen som gjør at man er i stand til å være på høyde med situasjonen.

Henrik satt i en forferdelig situasjon, og vi burde iverksatt flere tiltak for å forebygge at han også i fremtiden skulle bli utsatt for sin fars ekstreme sinne. Kunne ytterligere voldsepisoder blitt forebygget ved at Jørn hadde blitt satt bak lås og slå? Relative straffeteorier går ut på å straffe mennesker for å forebygge at de begår nye kriminelle handlinger (Myhre Lie, 2011). Andenæs (1996) mener at straff er et bevisst tilførelse av et onde og at det har både allmenn- og individualpreventiv virkning. Jeg stiller meg tvilende til fengselsstraff ved vold i nære relasjoner, hvert fall at dette skal være den eneste reaksjonen voldsutøver får. Det vil selvfølgelig forebygge at Jørn gjentar sine

handlinger ovenfor Henrik den tiden han sitter inne, og kanskje får han seg en lærepenge. Men hva skjer så når han kommer hjem igjen? Ofte vil ikke ofre for vold i nære relasjoner at voldsutøver skal bli straffet, de vil bare at volden skal ta slutt. Christie (1977) mener at vanlig straffesaksbehandling ikke ivaretar offeret, det blir heller en konflikt mellom voldsutøver og staten. Å ha en far i fengsel vil også kunne være stigmatiserende for Henrik. Ungdom som lever med dårlige hjemmeforhold kan lett utvikle kriminell atferd og senere gjennomgå en marginaliseringsprosess¹² (Fauske & Øya, 2010). Hvordan skal forholdet mellom far og sønn repareres dersom Jørn ikke er tilstede?

De senere årene har restorative justise (gjenopprettende rett) blitt mer og mer brukt som alternativ til den vanlige straffesaksbehandlingen. Restorative justise setter offeret i fokus og handler om forsoning gjennom dialog (Myhre Lie, 2011). Poenget er ikke at offeret skal tilgi voldsutøver, men heller at de skal snakke ut om hva handlingene har gjort med dem, og hvordan de skal forholde seg til fremtiden. I et forebyggende øyemed kan denne typen dialog være med på å endre begges holdninger og forståelse for hverandre. Jeg vil likevel stille med kritisk til en slik løsning dersom Henrik viser tegn til at han synes det er ukomfortabelt med slike møter. Man bør være forsiktig med å forslå restorative justise i saker med vold i nære relasjoner, nettopp på grunn av den tette relasjonen og ubalansen i maktforholdet mellom partene (Meld. St. 15). Dersom Jørn truer Henrik til å delta på dette kan det fort oppleves som et nytt overgrep, og enda større avstand mellom far og sønn (Myhre Lie, 2011).

I tillegg til straffesakssporet har vi også et sivilt spor, hvor hjelpeapparat og organisasjoner kan komme på banen. Her blir det selvfølgelig viktig med et godt samarbeid mellom aktørene, hvor respekt for hverandres arbeid vil være vesentlig. For å kunne forebygge at vold i nære relasjoner gjentas vil man i mange situasjoner være avhengig av å kjøre begge spor parallelt, og det sivile spor vil være vel så viktig som straffesakssporet uavhengig av hvor alvorlig saken er (Paus Knudsen, 2012). Generalisten i politiet er ikke ekspert på å hjelpe ofre og voldsutøvere. Vi må innse at

¹² Marginalisering: sosial utstøtning og personlige problemer, såkalt "outside the mainstream" (Fauske & Øya, 2010, s. 38)

andre har større kompetanse på visse områder, og være i stand til å koble inn riktig instans slik at best mulig hjelp oppnås.

Justis- og Beredskapsdepartementet har gitt ut flere handlingsplaner mot vold i nære relasjoner de siste årene. Handlingsplanen fra 2008 presenterer 50 ulike forebyggende tiltak, og jeg bet meg spesielt merke i ett av dem; forebygging gjennom holdningsendringer. For å få denne typen kriminalitet frem i lyset er politiet avhengig av drahjelp fra andre aktører. Kampanjer gjennom media er et eksempel på dette, og i følge Meld. St. 15 (2013) kan dette ha en virkning i form av at flere melder fra om de selv eller andre har vært utsatt for mishandling i hjemmet. Holdningsendringer hos voldsutøver står også sentralt, noe som har fått større fokus den senere tid. For at voldshjulet skal stoppe å spinne er man avhengig av å endre atferden til den som gir hjulet fart.

På Politihøgskolen har vi lært at man, i et yrkesetisk perspektiv, ikke skal mislike personen, men handlingen personen utfører. Jeg merker at jeg har problemer med å ikke mislike Jørn som person, da det er vanskelig å se utelukkende på handlingen hans. Samtidig så tror jeg ikke at Jørn hadde lyst til å bruke vold mot sin sønn, det er ingenting i meg som tror på det. Å føle man mister kontrollen, at man ikke lenger klarer å styre, at man er maktesløs. Jeg tror det var disse følelsene som styrte Jørns atferd på grendehuset. Henrik er ikke den lille gutten hans lenger, som han kan fortelle hva som er rett og galt. Da Henrik gjorde noe han ikke hadde lov til, tippet det over for Jørn. Jeg tror det var kombinasjonen sinne og beruselse som gjorde han til voldsforbryter den natten. Selvfølgelig skal jeg være forsiktig med å mene noe om hvordan dette henger sammen. Jeg har ikke greie på de bakenforliggende årsakene til at volden oppsto, men akkurat denne kombinasjonen er nok en utløsende faktor for mange voldsutøvere der ute.

Regjeringen legger vekt på hvor viktig det er og ikke bare ha fokus på offeret ved vold i nære relasjoner, men også gi hjelp til voldsutøver. For å forebygge at mishandlingen gjentas er man avhengig av å rette tiltak også mot den som faktisk har skyld i volden. ATV (Alternativ til vold) er et spesifikt tilbud som retter seg mot menns vold- og aggresjonsproblematikk (Meld. St. 15). Dette er et frivillig tilbud som baserer seg på holdningsendringer og ansvarliggjøring. ATV har fokus på at

voldsutøver etter hvert skal innse hvilken virkning og konsekvens volden har på offeret (Isdal & Råkil, 2002). Politifolk er ikke utdannet innenfor sinnemestring. Det vil derfor være avgjørende at man har kjennskap til tilbud som ATV, så man i større grad er i stand til å henvise voldsutøver til riktig hjelpeinstans.

I Henriks situasjon vil det også være høyst aktuelt å drive personorientert forebygging¹³ for å finne tiltak slik at Henrik ikke fortsetter å begå kriminelle handlinger. Dette må i denne sammenhengen komme i andre rekke. Jeg tenker at det viktigste i denne saken er å gjøre Henrik trygg, det har han alle mulige rettigheter til å få være.

”Vold mot barn er i strid med FNs barnekonvensjon, barneloven, barnevernloven og straffeloven. Det er et offentlig ansvar å iverksette tiltak som sikrer barns rettigheter”
– Politidirektoratet (2008)

”Det er ikke så rart, jeg gjør så jævlig mye dritt”

Som nevnt tidligere har jeg forsøkt å se for meg at det var en mann som bruke vold mot sin kone den natten i mai. Jeg tror ikke vi hadde gjort så slett arbeid dersom dette var tilfelle. I fare for å være etterpåklok vil jeg tro at vi hadde iverksatt tiltak allerede på stedet for å beskytte kvinnen mot gjentatte overgrep. Da jeg først møtte Henrik så jeg ikke på ham som det typiske offer for vold i nære relasjoner. Han så ut som en som ga juling. Menn som utsettes for vold i nære relasjoner blir lite belyst og diskutert i den offentlige debatten. Dette handler først og fremst om at kvinner er overrepresentert som ofre i saker som omhandler mishandling fra ens nærmeste (Sogn & Hjemdal, 2009). Grunnen til overrepresentasjonen kan blant annet komme av menns holdninger til makt og kontroll, og samfunnsstrukturelle syn som at kvinnen er underordnet mannen (POD, 2009). Selv om man har mindre kunnskap om menn som utsettes for vold i nære relasjoner har de lik rett på å bli ivaretatt på en god måte.

”Like tilfeller bør behandles likt. Hvis to tilfeller skal behandles forskjellig, bør det være mulig å peke på en moralsk relevant forskjell mellom dem” - Kvalnes (2008)

¹³ Personorientert forebygging tar sikte på å påvirke de bakenforliggende årsakene til at et individ begår lovbrudd” (Myhre Lie, 2011, s. 60).

Kvalnes beskriver at dersom like tilfeller skal behandles ulikt, må man være i stand til å begrunne på en saklig måte hvorfor det er moralsk akseptabelt å forskjellsbehandle dem (Kvalnes, 2008, ss. 56-57). Jeg er ikke i stand til å forsvare denne forskjellsbehandlingen, og det i seg selv vil jeg mene er nok til å si at det ikke er greit å la være å gi Henrik den hjelpen et svakt og stakkarslig offer ville ha fått. En historikk i politiets registre og et rufsete utseende er ikke en moralsk relevant forskjell i mine øyne.

Kriminologen Nils Christie (1986) beskriver hvordan noen personer definerer seg selv som ofre i en situasjon, mens andre ikke gjør det i en tilnærmet lik situasjon. Han beskriver det ”ideelle” offer som svakt og stakkarslig, og som får fullstendig offerstatus i samfunnet. Da ugjerningen skjedde var det på et sted det ikke kan klandres for å ha vært, og det utførte et respektabelt ærend. Gjerningsmannen var stor og slem, og de to har ingen relasjon til hverandre. Jeg ser her at det ikke er mye som setter Henrik i posisjon til å være det ”ideelle” offer. Som Christie også beskriver, er motsatsen til det ”ideelle” offer; en ung mann som henger på en bar, og som blir slått i hodet av en bekjent som tar pengene hans. Denne beskrivelsen passer bedre til Henrik og Jørn på grendehuset. Sett i sammenheng med det ”ideelle” offer kan slaget mannen får i hodet være mye grovere vold, pengene kunne vært mer verdt for ham, og det kan kjennes ekstra skremmende å bli angrepet av noen man har kjennskap til (Christie, 1986). Jeg tror ikke Henrik ønsket en status som offer, siden det vil være både flaut, skambelagt og krenkende å være den som får juling av sin far. Da blir spørsmålet; påvirker offerets status politiets arbeid med å forebygge gjentatt mishandling?

Aas (2013) beskriver det ”medskyldige” offer, som omhandler offerets skyld og ansvar. En forklaring på mishandling fra denne synsvinkelen kan være at offerets personlighet og atferd kolliderer i samspill med det tilsvarende hos voldsutøver. Et problem ved en slik tankegang er at offeret pålegges medansvar for volden, Aas (2013) poengterer derfor viktigheten av å skille mellom skyld og årsak. For at politiet skal kunne hjelpe både offer og voldsutøver slik at mishandlingen forebygges, er det viktig å ikke sammenblande provokasjon og faktisk årsak. At Henrik drakk seg full den natten i mai gjorde at Jørn tente på alle plugger, han ble provosert. Henrik hadde ikke lov til å drikke alkohol og må ta skyldansvar for at Jørn ble sint. Det at Jørn

velger å møte konflikten med fysisk vold tyder på at han har et aggresjonsproblem, og kanskje ikke helt vet hvordan han skal ta kontroll over situasjonen. Dette problemet er årsaken til volden, noe Henrik ikke kan klandres for. Det vil være viktig at politiets øyne ser dette, og ikke på autopilot legger skyld på ofre som ikke oppfattes som ideelle. Det er sjelden politiet møter på det rene offeret og den store stygge ulven (Aas, 2013)

For at man skal kunne forebygge at volden gjentar seg vil det altså være viktig for politiet å ha kunnskaper om offerlære. Politiet kan i mange tilfeller bli forutinntatt i forhold hvilken hjelp offeret har behov for og ikke. Majoriteten av ofre politiet møter i slike saker vil være sårbare kvinner som ikke makter å beskytte seg selv og som åpenbart ønsker hjelp i initialfasen. Å ha kjennskap til ulike typer ofre vil kunne forebygge at politiet feiltolker situasjoner, noe som kan få store konsekvenser for hvordan politiet velger å løse oppdrag. Slik som i min historie om Henrik, hvor vi alle tenkte at Henrik klarte seg på egenhånd.

Å skrive et vitenskapelig essay

Å skrive dette essayet har vært en omfattende og lang prosess. Jeg begynte med å fortelle om min erfaring fra praksisåret. Deretter var det tid for å reflektere over denne. Det tok meg lang tid å finne ut hvilken retning jeg ønsket at essayet skulle gå, men jeg fant etter hvert ut at retningen ble til mens jeg gikk. For at dette skulle bli et godt vitenskapelig essay var jeg innforstått med at det ikke var tilstrekkelig med mitt eget hode og mine egne tanker, her var jeg nødt til å gå bredt for å finne relevant litteratur som kunne føre essayet videre.

Des mer kunnskap jeg opparbeidet meg om temaet, desto lettere så jeg nye elementer ved erfaringen min som kunne vært diskutert. Forforståelsen min om hendelsen var at politiet tar for lett på vold i nære relasjoner, og jeg stilte meg kritisk til arbeidet som ble gjort. Rettere sagt, som ikke ble gjort. Jeg plasserte meg selv inn i en hermeneutisk spiral, hvor jeg først fokuserte på de delene jeg hadde kunnskap om for så å skaffe meg den kunnskapen jeg manglet på andre områder. Problemstillingen ble stadig fortolket på nytt ut i fra ny opparbeidet forståelse. Kun på denne måten kunne jeg etter hvert se helheten i temaet og problemstillingen min (Dalland, 2012). Fra å ha et veldig kritisk blikk på politiet som profesjon, rettet jeg blikket innover mot meg selv og så på min egen praksisutøvelse. Hvordan kunne *jeg* ha forebygget at Henrik fortsatt skulle leve et liv preget av mishandling. I tillegg brøt nye problemstillinger frem; likhetsprinsippet ble satt på prøve da jeg innså at Henrik ikke var det ”ideelle” offer.

Jeg oppdaget etter hvert at min problemstilling ikke var belyst noe særlig fra før, og desto mer inspirasjon fikk jeg til å gjøre nettopp dette. Litteratur om menn som slår sine koner florerer, men det at en far slår sin voksne sønn fant jeg lite om. Jeg ble nødt til å grave dypt i litteraturen for å finne relevant stoff, og benyttet både pensum fra Politihøgskolen og annen litteratur.

Gjennom å skrive dette essayet har jeg først og fremst lært at alt ikke alltid er så svart-hvitt som det kan se ut som. Et problem løser seg nødvendigvis ikke ved å anmelde og få gjerningspersonen buret inne. Ved å se helheten rundt vold i nære relasjoner, og å inneha kunnskap og kompetanse på området vil man være i stand til å utgjøre en

forskjell i noens liv ved å koble inn riktig hjelpeinstans. Det handler ikke bare om å hjelpe offeret, voldsutøver trenger også hjelp for at voldshjulet skal slutte å spinne.

Jeg er snart klar for å ut i jobb som politi, og regner med det ikke tar så veldig lang tid før jeg kommer borti en slik sak igjen. Det å reflektere og diskutere rundt mine egne tanker og erfaringer har hjulpet meg til å få større innsikt og forståelse for hvordan man skal møte vold i nære relasjoner, og ikke minst; viktigheten av å forebygge at problemet blir værende på hjemmebane.

Litteraturliste

- Andenæs, J. (1996). *Straffen som problem* (2. utg.). Falun: Exil Forlag AS.
- Aas, G. (2013). *Politiets erfaringer med, og håndtering av, volden i nære og familiære relasjoner*. Oslo: Politihøgskolen.
- Barnevernloven (1992). *Lov om barneverntjenester* av 17. juli 1992 nr. 100.
- Christie, N. (1977). *Konflikt som eiendom: Tidsskrift for rettsvitenskap*.
Stensilsériens: nr. 23.
- Christie, N. (1986). *The ideal victim. I F. Ezzat, from crime policy to victim policy*
(ss. 17-29). London: MacMillan.
- Dalland, O. (2012). *Metode- og oppgaveskriving for studenter, kap. 3*. (5. utg.). Oslo:
Gyldendal akademisk.
- Fauske, H. & Øya, T. (2010). *Oppvekst i Norge* (2. utg.). Oslo: Abstrakt Forlag AS.
- Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax.
- Fredriksen, S. (2011). *Straffeprosessuelle tvangsmidler i et forebyggingsperspektiv*.
Oslo: Politihøgskolen.
- Hoel, L. (2013). *Politiarbeid i praksis, kap. 3*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Isdal, P.I & Råkil, M. (2002). *Volden er mannens ansvar: Behandling av mannlige
voldsutøvere som tiltak mot kvinnemishandling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johannessen, A., Tufte, P.A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til
samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt forlag AS
- Kvalnes, Ø. (2008). *Se Gorillaen! Etikk i arbeidet* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget

Lie, E. M. (2011). *I forkant: kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Politidirektoratet. (2009). *Veileder: Politiets arbeid med vold i nære relasjoner*. Oslo: Politidirektoratet.

Politidirektoratet. (2011). *Veileder: For politiets bekymringssamtale*. Oslo: POD.

Politielloven. (1995). *Lov om politiet* av 4. august 1995 nr. 53.

Riksadvokaten. (2008). *Rundskriv nr. 3/2008: Familievold*.

Straffeloven. (1902). *Almindelig borgerlig straffelov* av 22. mai 1902 nr. 10

Thorsen, L.R., Lid, S. & Stene, R.J. (2009). *Kriminalitet og rettsvesen, kap. 3*. Norge: Statistisk sentralbyrå.

Selvvalgt litteratur

Aas, Geir. (2014). *Familievold som et spesialfelt i politiet?* Oslo: Universitetsforlaget

Bech-Karlsen, J. (2003). *Gode fagtekster: Essayskriving for begynnere*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bjørklund, R.A. (1997). *Politipsykologi*. Nesbru: Vett & Viten.

Justis- og Beredskapsdepartementet. (2012). *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner*. Oslo: Justis- og Beredskapsdepartementet.

Justis- og Beredskapsdepartementet. (2008). *Vendepunkt: handlingsplan mot vold i nære relasjoner*. Oslo: Justis- og Beredskapsdepartementet.

Justis- og Beredskapsdepartementet. (2014). *Et liv uten vold: handlingsplan mot vold i nære relasjoner*. Oslo: Justis- og Beredskapsdepartementet.

Kripos. (2014). *Nasjonal drapsoversikt 2014*. Oslo: Kripos.

NRK. (2015, 15. januar). *Økning i vold i nære relasjoner*. Hentet 06. mars 2015 fra <http://www.nrk.no/nyheter/okning-i-vold-i-naere-relasjoner-1.12152629>

Nyeng, F. (2012). *Nøkkelpbegreper i forskningsmetode og vitenskapsteori*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Paus Knudsen, C.H. (2012). *Uniformert med erfaring; Politiet i møte med barn utsatt for vold og overgrep i familien*. Oslo: Representralen, Universitetet i Oslo.

Regjeringen. (2013). *Meld. St. 15 (2012-2013): Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner*. Hentet 02. april 2015 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/1cea841363e2436b8eb91aa6b3b2d48e/no/pdfs/stm201220130015000dddpdfs.pdf>

Politihøgskolen. (2014-2015). *Retningslinjer for bacheloroppgaven*. Oslo: Politihøgskolen

Sogn, H. & Hjemdal, O.K. (2009). *Vold mot menn i nære relasjoner: Kunnskapsgjennomgang og rapport fra et pilotprosjekt*. Oslo: Nasjonal Kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.